

Avaimen synnytyskipuja

Tarve uudistaa Kirjallisuudentutkijain seuran lippulaivana toiminut vuosikirja tuli ilmeiseksi 1990-luvun mittaan. Kasvaneita muutospaineita yritettiin ensin ratkaista puolivuositaisella julkaisulla. Kokeilu oli kustantaja SKS:n kanssa tehty kompromissiyritys, joka ei elänyt kolmea vuotta (1996–98) pidempään. Samalla toteutettu artikkeleiden refereekäytäntö jäi kuitenkin pysyväksi.

Kun ryhdyin ajamaan uudistusta KTS:n puheenjohtajan ominaisuudessa kaudella 2000–2003, opin pian, että hanke vaati kokonaan uutta rahoitusmuotoa ja toimintapohjaa. Uudistusta puitiin KTS:n hallituksen kokouksissa ja seuran sähköpostilistalla talvella 2002–2003. Hanke vietiin edelleen SKS:n julkaisuvaliokuntaan, jossa professori Leena Kirstinä sai selville, että SKS oli tyytyväinen, jos kustannusvastuu lakkaisi. Haastattelin myös *Virittäjä*-lehden silloista päätoimittajaa Susanna Shorea heidän lehtimallistaan. Irtiotto SKS:ta ja Suomen Akatemian tuki näyttivät avaavan mahdollisuuden luoda itsenäinen jurnaali. Rahoitushakua tosin piti laajentaa myös säätiöiden suuntaan.

Marraskuussa 2002 provosoin keskustelua KTS-listalla otsikolla ”Voi voi vuosikirjaa!” inspiroituneena tuoreista vuosikirjaa ruotivista lehtijutuista. Ensinnäkin professori Aarne Kinnunen oli kommentoinut vuosikirjaa *Hii-den kivien* (5/2002) yleisönosastossa purevaan tyliinsä: ”Mistään muualta tässä maailmassa ei löydy etsimälläkään niin sakeaa sotkua. Täytyy aivan ihailla, että Lukijasta ei välitetä hiukkaakaan.” Hieno teksti! Lehti uudistuksen kannalta tärkeämpiä herätteitä tosin tarjosivat Jan Rydmanin innostunut arvio vuoden 2001 vuosikirjan keskusteluosuudesta (*Tieteessä tapahtuu* 1/2002) ja erityisesti professori Lea Rojolan tieteenalan julkaisutoimintaa ja näkyvyyttä laajasti pohjittanut ”Keskusteluyritys kerran vuodessa” (*Kulttuurintutkimus* 19/2002).

Rojolan arviosta oli kätevä nostaa KTS-listalle kysymys siitä, miten vuosikirja palveli oppialaa. Keskustelua- ja arvosteluosasto olivat paisuneet vuosi vuodelta, mutta niiden ajankohtaisuus oli kyseenalainen. Myös kirjallisuudentutkijoiden oletettu ”keskustelemattomuus” saattoi olla luonteeltaan rakenteellista eli ettei alalla ollut useammin ilmestyvää lehteä. Ehdotin sitten, että KTS ideoisi uudistuksen: ”Käymämme keskustelun ja kritiikin pohjalta voisi kartoittaa erilaisia mahdollisuuksia, jotka takaisivat tiheimmän ilmestymisen, pitkäjänteisemmän toimitussuhteen ja kohtuullisen korvauksen toimittajille. Hyvästä voi tehdä paremman.”

Keskustelu KTS-listalla velloi eri suuntiin loppusyksyllä 2002. Mika Hallila kommentoi nasevasti: ”Milloin keskustelua ei ole ollut, sitä on kaivattu. Milloin keskustelua on viritelty, sitä on pidetty turhana. Mielestämme on hyvä, jos keskustelu jatkuu, tämäkin.” Kiivaimmasta sananvaihdosta vastasivat 20. marraskuuta Harri Veivo (nyk. Caenin yliopiston professori) ja Markku Soikkeli (nyk. luovan kirjoittamisen opettaja). Veivo puolusti vuosikirjaa, jonka hän näki vastaavan hyvin tutkimuksen tavoitteita. Hän kannusti myös pohtimaan, mitä

keskustelu oikeastaan tarkoittaa: ”Minusta keskusteleavuuden peräänkuuluttaminen vuosikirjan ja muiden julkaisujen yhteydessä perustuu ongelmalliseen metaforaan. Oikeassa keskustelussa puhutaan, siinä voidaan perua sanoja, palata takaisin, empiä, vinkata silmää, kohottaa kulmakarvoja. Ei kirjoitetuissa teksteissä voi keskustella.” Soikkeli vastasi, että ”kaikissa muissa tieteissä keskustelu on itsestäänselvyys, koska lopultakaan mitään muuta arvoa ei uudella tutkimuksella ole kuin dialogi aiemman tutkimuksen ja tutkijayhteisön kanssa”. Veivo kuittasi: ”Minusta arvoja ovat myös uusien näkemysten esittäminen, faktaalisen tiedon tarjoaminen ja ajattelun syvällisyys. Nämä vain esimerkiksi.”

Kaikki listalla aiheesta innostuneet keskustelijat, joihin lukeutuivat myös Eila Rantonen ja Sanna Karkulehto, puhuivat uudistuksen puolesta. Rojola täsmensi: ”Mitä sitten lehdellä tarkoitin. En suinkaan populaaria jutustelua ylläpitävää kirjallisuuden alan lehteä, vaan ennen kaikkea sellaista lehteä, joita useimmat muutkin [...] tieteelliset seurat julkaisevat. [...] Pääasiana näissä lehdissä ovat tieteelliset artikkelit, joiden julkaiseminen tapahtuu nimenomaan tieteellisen referee-käytännön mukaisesti. Siis: vuosikirjan muuttuminen lehdeksi ei tarkoita tieteellisyydestä luopumista.”

Kokosin uudistuksen perusteita ehdotukseen, joka vietiin KTS:n vuosikokoukseen huhtikuussa 2003. Suunnitelman mukaan kokous päätti muuttaa vuosikirjan neljästi vuodessa ilmestyväksi lehdeksi. Lehti saisi oman nimen, mutta jatkaisi vuosikirjan periaatteellista tehtävää. Laadimme vielä hankkeelle SA:n rahoitushakemuksen. Perusteet olivat informaatioarvon ja ajankohtaisuuden sekä julkaisujen määrän ja sivumäärän lisääminen, sisällölliset uudistukset ja kokeilut, tutkimusalan näkyvyyden parantaminen ja toimitustyön helpottaminen.

Lopuksi paljastan, etten ole oikein koskaan pitänyt *Avain*-nimestä. *Avain* on tuikeksi tärkeä kapine, mutta vie ajatukseni ovien avaamiseen ja sulkemiseen, joka on turhan konkreettista tässä yhteydessä. Hyvä nimi olisi esimerkiksi ollut *Kirjallisuudentutkimus* tai *Fabula*. Parasta ”*Avaimessa*” on sen lyhyys. Toinen ansio on, että se jätti varjoonsa ehdotukset *Lasiavain*, *Kirjuri*, *KaTsaStus*, *Kirstu*, *Logos*, *Kuvailu & Tulkinta*, *Tori*, *Kirjava*, *Sanan säilä* ja *Syyni*.

Onnea ja pitkää ikää!

Kai Mikkonen